

SOKOLSKA KNJIŽNICA 8

E. GANGL

*TYRŠEVO
SOKOLSTVO*

V LJUBLJANI 1931

SOKOLSKA KNJIŽNICA 8

E. GANGL

TYRŠEVO
SOKOLSTVO

V LJUBLJANI 1931

IZDAJA JUGOSLOVENSKA SOKOLSKA MATICA

D 2987/8

Ponatisk prepovedan

D 01-08-2012/389

Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavnik Fr. Štrukelj)

Uvodna beseda

V dneh 5. in 6. septembra t. l. se je vršil v savezni prosvetni šoli v Novem Sadu Tyršev tečaj kot uvod v začetek proslav stoletnice rojstva ustanovitelja Sokolstva. Na tem tečaju je bilo več predavanj, ki osvetljujejo Tyrševo delo in življenje od vseh strani, tako da stoji Tyršev vzneseni lik v jasni luči pred nami.

Bila bi škoda in značilo bi neekonomsko razpolaganje s tem bogatim in z veliko ljubeznijo izčrpno obdelanim materialom, ako bi ta predavanja ostala v doznanju le razmeroma malemu krogu poslušalcev, ki so bili zbrani v Novem Sadu. Zato je prevzela podpisana zadruga nalogo, da vsa ta predavanja izda v tisku v prihodnjih zvezkih »Sokolske knjižnice« po redu, kakor so se predavanja vrstila v Tyrševem tečaju.

Na ta način je dana možnost, da se seznanijo vsi bratje in vse sestre z vsem, kar je donesel plemenitih plodov novosadski tečaj, ki je stal po svoji organizaciji in po predavanjih na višku, kar bodi v priznanje prireditelju — prosvetnemu odboru Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije.

S temi predavanji se morejo okoristiti vsi župni in društveni prosvetni odbori ob prirejanju

proslav stoletnice rojstva velikega dr. Miroslava Tyrša. Na temelju teh predavanj pa morejo tudi nesokolski krogi objektivno spoznati življensko njegovo delo.

*

Pričujoče predavanje brata Gangla je plod študij, ki so bile v odlomkih naznačene l. 1925. v »Sokolskem Vestniku župe Ljubljana«, ki pa so tu dobile končno vsebino in obliko. Delo je razdeljeno na 20 odstavkov, od katerih vsak je celota zase in ga more vsak prosvetni in vzgojni činitelj v našem Sokolstvu porabiti kot temo posebnega predavanja ali nagovora pred vrsto.

Zdravo!

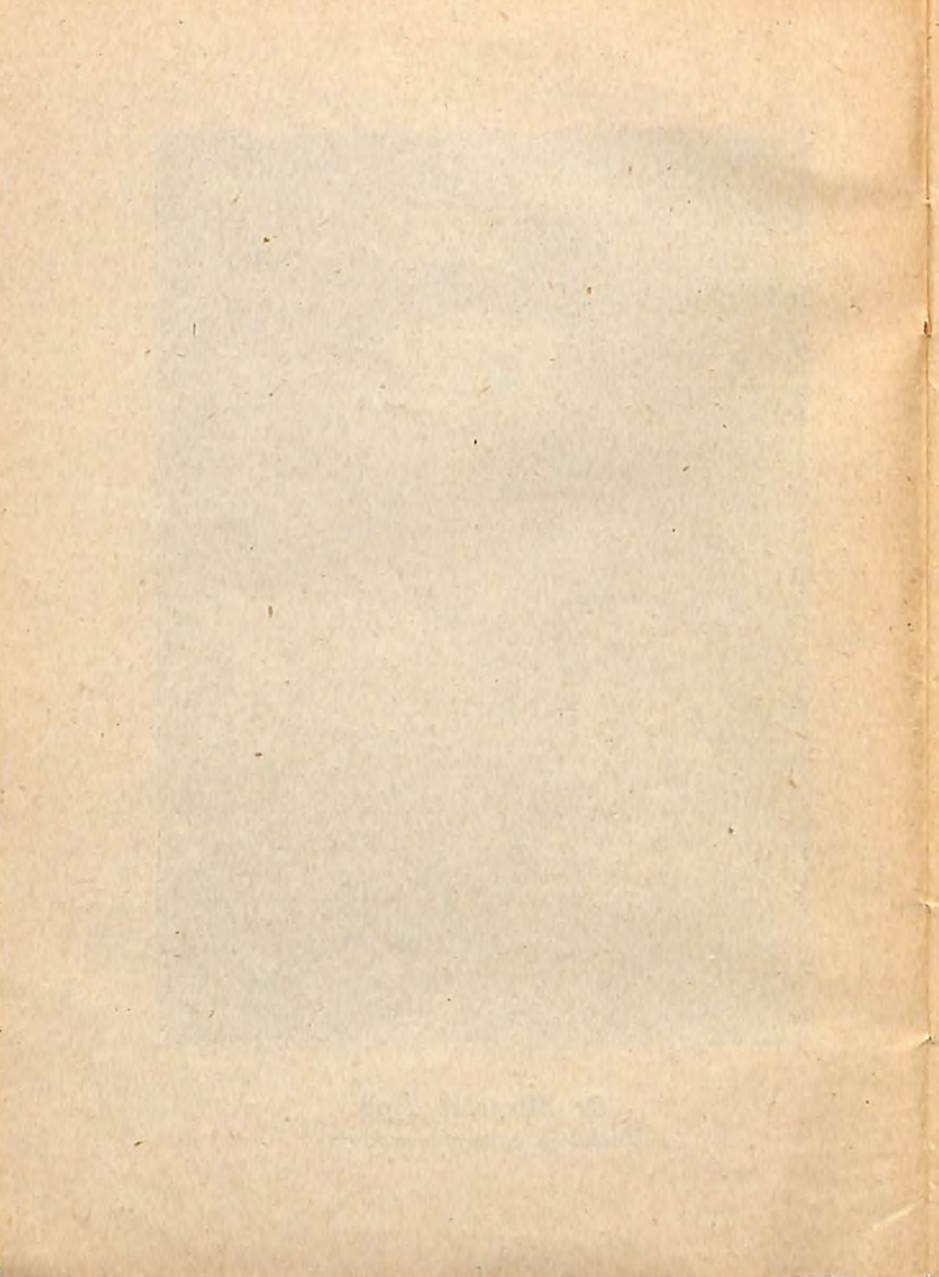
Ljubljana, meseca septembra 1931.

Jugoslovenska Sokolska Matica

Dr. Miroslav Tyrš
(Poslednja fotografija v kroju)

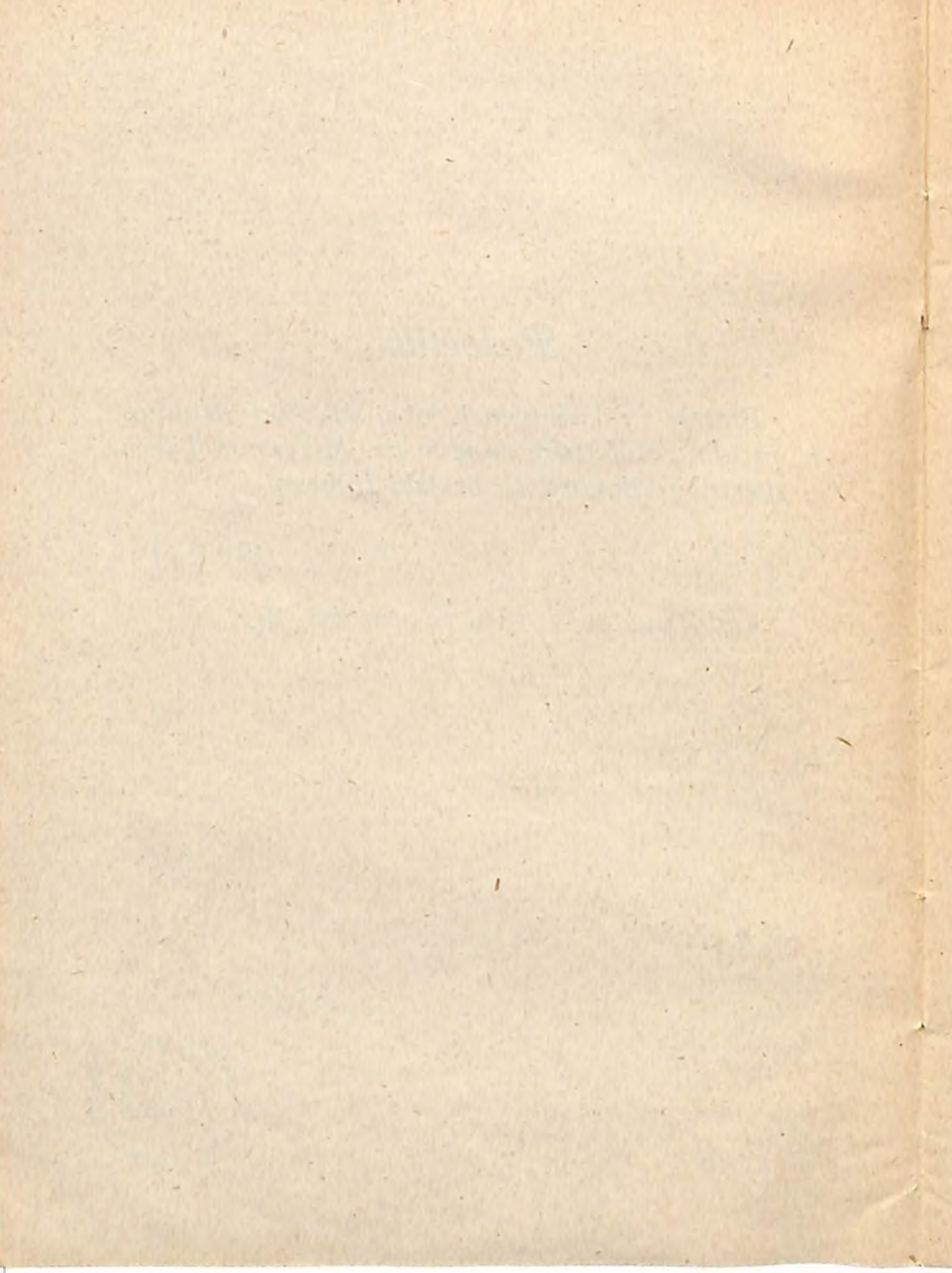
Posvetilo

Bratski Češkoslovenski obci sokolski ob skupni proslavi stoletnice rojstva dr. Miroslava Tyrša v zvestobi, vdanosti in bratski ljubezni

G a n g l

Ljubljana, na Tyršev rojstni dan 1931.

Tyrševo Sokolstvo

Mrtveci so, in to v veliko večji meri nego živi, ki vladajo narodu. Mrtveci so edini neoporečni gospodarji živečih. Mi nosimo butaro njihovih pregreh, mi sprejemamo plačilo za njihove vrline.

Ideja zastopa nekaj nepobitnega in njeni učinki se razširjajo s silo hudournika, ki ga nobeden jez več ne ustavi.

Gustav le Bon

1.

Med vsemi odličniki minulega stoletja, ki so se kakorkoli izraziteje in pomembneje udeleževali v kulturnem in nacionalno-političnem življenju slovanskih plemen, je za nas Sokole najznamenitejši mož dr. Miroslav Tyrš. Z močjo svojega duha, z vplivom svoje moralnosti in s toplino in iskrenostjo svojega rodoljubja je ustvaril svojemu narodu veliko delo trajne vrednosti in veljave: dal mu je Sokolstvo.

Kdor ima v mislih Sokolstvo, mora imeti v mislih Tyrša, ki je začetnik Sokolstva, naš učitelj in vzornik.

Njegova ideja — sokolska ideja — je kakor revolucionarna moč razgibala mišljenje in čuvstvovanje

bratskega češkoslovaškega naroda. Predramila je njegovo energijo in mu usmerila vse hotenje v delo za osvobojenje iz vseh spon nesamostojnosti in odvisnosti. — »Hitimo od silnega k silnemu po vsej domovini!« — »Vstane eno solnce po vsem nebu.« — »Samo neumorna delavnost nas reši, samo resno delo nas očuva in dvigne.« (Tyrš: Edinstvo, »Sokolski arhiv« II, str. 49.)

Plameni, ki jih je užgal Tyrš v srcih svojih prvih bratov, so metali luč na daljna in trnjeva pota bojev in viharjev, da je bila naposled Bela gora maščevana in da je končno nad Hradčani zaplapolala zastava samostojne republike! »Kjer je zastoj, tam je smrt; samo v pokretu živimo; samo delovanje, ponavljano vsak dan, nam zagotavlja življenje in svobodo!« (Tyrš: »Sokol« 1873.)

Danes ni v Češkoslovaški republiki iskrenega državljana, ki bi ne priznaval, da bi te samostojne državne tvorbe ne bilo, ako bi ne bilo Tyrševega Sokolstva. Kdor bi trdil kaj drugega, bi pretvarjal zgodovinsko resnico.

2.

Tyrš, razmišljajoč o usodi svojega naroda, mu je dal sokolsko idejo, ki znači življenje. »Kjer je življenje, tam je gibanje, tam je kretanje in promena brez prestopka. Kakor oko teži za svetlobo, sluh za zvokom, tako teže tudi vsi naši gibljivi organi za odgovarjajočo jim delavnostjo.« (Tyrš: »Osnove gimnastike« 1863.)

In ideja, ki znači življenje, ni mogla ostati v mejah Tyrševe domovine, temveč se je razširila takoj preko mrzle in Slovanom sovražne tujine tudi na slovanski jug. Ptica, znanilka in nosilka poguma, smelosti in junaštva, tako važno mesto zavzemajoč v naši narodni pesmi, ptica, ki je dala Tyrševi organizaciji ime in simbol, se je dvignila iz rodnega gnezda in razmahnila krila po slovanski zemlji. (Dr. Edvard Grégr: »Kakor sokol ljubi solnčno svetlobo, ker je ptica jasnega dneva in ne temne noči, tako se tudi mi odvrčamo od teme, od črne noči nevednosti in blodenj ter potapljamo svojega duha edino v jasnih valovih prosvete in resnice.«)

Tyrš sam je pozval vse Slovane, naj sprejmejo njegovo Sokolstvo za svoje, osobito je njegov poziv veljal slovanski omladini.

»Od te dobe, ko so se sokolska prizadevanja, stremeča k telesnemu in moralnemu jačanju naroda, pričela pri nas pojavljati z močnejšim tokom, smo hoteli, da bi se ona iz naše domovine širila k ostalim bratom Slovanom, da bi sčasoma mogla postati čvrsta spona in brez društvenih pravil polagoma združiti vso zavedno omladino v širokih zemljah slovanskih, prebujajoč, vzdržujoč in vživljajoč v njej to misel, da je ona pred vsemi pozvana, naj s prirojeno hrabrostjo in z neumornim vežbanjem svojih moči stalno in pojačano z vsemi silami in — če treba — tudi z življenjem brani slovansko idejo proti napadom, ogrožujočim jo v bližnji bodočnosti.« — »Videli smo, kako se slovansko Sokolstvo povsod gromadi v močan jez proti navalom

morja tujinstva.« — »In da bi končno vsa, četudi sicer deljena slovanska omladina, pod enim praporom, pod sokolskim praporom, na vsaki strani s prsmi ob prsih, z ramenom ob ramenu in z mečem ob meču v poslednjem tem boju, ki nas čaka za našo čast in slavo, povsod branila neskrajšani razvoj slovanskega plemena in svobodo ljudstva, ogroženega od skupnega sovraga.« (Tyrš: Slovanstvo, »Sokol« 1871.)

To je glas klicarja k novemu življenju slovanskih plemen, klic k vstajenju, poziv k delu, znaneč početek preporoda vsega Slovanstva. V tem je historični pomen Sokolstva, ki je za vedno zvezano s Tyrševim imenom.

3.

Nujna narodna potreba je dala Tyršu povod, da je ustanovil Sokolstvo. Obrnil se je k narodu. »Stvar sokolska je stvar narodna,« pravi sam. (»Sokol« 1871.) Masi naroda je bilo treba organizirati njegove fizične in moralne moči, da bodo stale v službi lastnih zahtev, lastne nacionalne časti in lastnega nacionalnega življenja. Zakaj kruh, ki ga je mesila delovna roka iz žita čeških njiv, je sitil tujca ob gladovanju naroda. Tyrševo Sokolstvo pa je razburkalo kri v žilah vsega naroda, da je začel spoznavati in ceniti samega sebe in da se je začel otresati tujega gospostva. Samozavest se je stopnjevala, z nacionalnim mišljenjem se je dvigal nacionalni ponos. Narod je izpregovoril: »Služiti hočem sebi in gospodovati sam v svoji hiši!« — A samo navdušenje, in bodi še tako spontano in burno, ne za-

došča za trajno in plodovito delavnost. V tem spoznanju je učil Tyrš: »Ne pomaga orožje, ne pomaga navdušenje, kakor so zopet pokazali dogodki naših dni, ako ni za orožje sposobnih mož in ako ni poleg navdušenja moči brez medlosti. Kasno in brezuspešno je dvigniti se brez priprave na odpor, ko zagrmi in zaječi ura izkušnje.« (»Sokol« 1872.)

Sokolstvo je pognalo korenine v globino slovan-ske zemlje in se je razširilo od srca do srca vsega naroda. Na zunaj nevidna mreža nacionalne zavesti se je razpletala po vseh krajih, koder je klic Sokolov odmeval po dolinah in gorah. In kakor je Tyrš namenil Sokolstvo vsemu narodu brez razlike na spol, stan, vero in starost, tako je narod sprejel Tyrševo idejo kot skupno svojo zadevo in kot lastnino vsakega in vseh, ki se preko vsakdanjih malenkosti, strankarskih borb, strasti in fanatizma hočejo in morejo pospeti na višjo stopnjo kulture in nacionalizma, zakaj »sokolska stvar se obrača na vse sloje in stanove... mora torej težiti za tem, da bo naposled ves narod v njenem krogu.« (Tyrš: »Naša naloga, smer in cilj« 1871.)

4.

Tyrševo Sokolstvo je vsenarodno, je vzvišeno in vneseno nad dnevne izpremene in prilike. Logična posledica te temeljne zamisli je, da je Tyrševemu Sokolstvu široka osnova demokratizem, ki ruši pregrade socialnih razlik in položajev ter sprejema vase in v sebi zdrave ohranja vse sinove in hčere naroda, ki naj bi

bili vsi brez izjeme njegovi enakopravni sestavni deli. »Naša stvar ni za stranke, nego je za ves narod... in stoji v tem pogledu dvignjena iznad časovnih sporov.« (Tyrš: »O namenu združevanja in o pogojih njegovega napredka« 1871.)

S sokolskim demokratizmom je po našem spoznanju in mišljenju izbrisana opravičenost kakršnegakoli privilegija, kakršnekoli podrejenosti ali nadrejenosti, izvzemši zakon, red in disciplino. »Kjer ni reda, tam ni trajne in zagotovljene svobode.« (Tyrš: »Sokol« 1881.)

Obratno: vsakemu pripadniku sokolske organizacije je dana polnopravna prilika, da se v polni in izčrpni meri okorišča ob vzgojnih nalogah Sokolstva. Toda načelo sokolskega demokratizma zahteva, da moramo hotenje individualnega egoizma zapostavljati občinim koristim, da moramo zavestno, hotoma in namenoma vzgojno dvigati lastno moralno in fizično kakovost, ker hočemo pospeševati in pomnoževati moralno in fizično moč naroda, ki smo njegovi enakopravni sestavni deli.

5.

»Moč človeka leži v glavnem v tem, da je član celote, in samo v tej celoti more uspevati in uspeti, toda vsako — prisilno ali prostovoljno — separiranje je na škodo njemu in celoti, v kateri živi. Iz tega izhaja, da se človekova jakost izraža v združevanju v najširjem pomenu te besede, v združevanju, ki se edino z njega pomočjo morejo razviti vse moči naroda in človeštva.« (Tyrš: »O namenu združevanja in o pogojih njegovega napredka« 1871.)

Kdorkoli torej — poedinec v društvu ali društvo s poedinci — izvršuje katerokoli nalogo, ki mu jo daje Sokolstvo, stoji s polno zavestjo in s polno pravico neprestano v službi naroda — neprestano zato, ker ni sokolsko delo nikoli končano, ampak se ponavlja, nadaljuje in množi neprenehoma. Visoki ideali moralne in fizične popolnosti so namreč nedosežni. Napredujemo s tem, da se izpopolnjujemo. (Dragotin Kette: »Izpopolnitev bodi moj edini vzor«.)

V tem spoznanju bistva sokolskega življenja in snovanja je zapisal Tyrš globokoumno besedo o večnem gibanju in večni nezadovoljnosti, ki nas vzdržujeta v stalni pozornosti in ki nam ne dopuščata, da bi se trajno ustavili ob doseženih uspehih in padli v nedelavnost. »Bodimo delavni! Bodočnost pripada delavnemu in smelemu. Stoječa voda se pretvarja v gnilobo. Kdor ne gre naprej, ostane zadaj na svetu, ki z vso močjo koraka naprej.« (Tyrš: »Sokol« 1881.)

6.

Spričo tega se poraja vprašanje: Ali pojmem namen in smoter svojega življenja v zmislu uživanja in pridobivanja le sebi v dobro in prid, ali pa hočem, da po zapovedi bratstva in po načelu enakosti dajem samega sebe v službo naroda, ki sem njegova last in ki ima narod pravico zahtevati od svoje lastnine, da služi njemu — narodu — toliko, kolikor so za nacionalno službo sposobne moralne in fizične moči te lastnine?

Naš odgovor: Sokolu je življenje delo. Sokolsko delo ni mehanično gibanje telesa in njegovih organov, ni mirno tekoči vodi enako, ni šablonsko premikanje iz dneva v dan, ni lenobno razpredanje ali celo zastoj miselnosti in čuvstvenosti. Naše sokolsko življenje je neprestana borba med dobrim in zlom, je brezkončno stremljenje za lepšim in popolnejšim, je brezobzirno iskanje pravice in resnice, je šola odrekanja, izobrazbe, pridobivanja, utrjevanja, žilavosti in odpornosti, je svet hrepenenja, svetlobe in idealov. Naše sokolsko življenje je življenje zase, posebno življenje, polno slasti in grenkobe obenem, življenje, ki ga slast dviga, a grenkoba vzpodbuja, življenje, ki ga prepleta trnje in cvetje. A nobeno trnje na naših potih ni tako ostro in bodeče, da bi bila bolečina neprenosna in zapreka nepremagljiva, in nobeno cvetje, kraseče dosežene uspehe, ni tako čarovito in razkošno, da bi si ne želeli še lepšega in še bujnejšega.

In v to naše življenje je vstop odprt vsakemu, kdor hoče vanje s poštenimi nameni in z najresnejšo voljo, da hoče biti enak med enakimi: človek človeku brat, a ne človek človeku volk!

To hočemo! Ker »samo tam, kjer je stvar tako daleč dospela, da se ni treba sramovati in bati vzporedbe z vsem inozemstvom, samo tam smo napravili uslugo svoji nalogi v narodnem življenju in vsej odrejeni težnji. Kdor hoče manj, je isto, kakor da neče ničesar!« (Tyrš: »Naša naloga, smer in cilj« 1871.)

Mi nečemo manj, Sokoli hočemo največ! Od početka Tyrševega Sokolstva do danes je sotrudištvo vseh, ki so bili istega mišljenja, kakor smo mi danes, in ki jim je bila borba sredstvo, da zgrade pot v bodočnost, ustvarilo na temelju Tyrševe ideje vse to, kar smo in kar imamo. Saj tudi mali ljudje, ki jih vežejo skupne težnje in ista stremjenja, zmorejo velike čine, ako in kadar naravnajo svoje hotenje v isti pravec in nesebično posvečajo svoje deloljubne moči istemu smotru. Sokoli smo prvi in zavestni propagatorji osredotočenja vseh moči duha in telesa, da dosežemo eden in isti namen ali da se mu vsaj približamo: najvišje možno dosegljivo umstveno, moralno in fizično kulturo. Do vrha je brezkončna pot. Mi jo krčimo in pripravljamo onim, ki prihajajo in še pridejo za nami.

Na ta način se pretaka sveža in neprekinjena tvornost iz veka v vek, iz roda v rod. In ta tvornost kuje vezi, ki spajajo davne dobe s sedanostjo in kažejo smer v daljavo, neobdelanemu polju enako in na razpolago dano čakajočim, za iste ideale vnetim in za umevanje teh idealov vzgojenim potomcem.

»Željni smo svetlobe in bogastva, a tudi tega, kar eno in drugo čuva in brani. Treba čvrste, nezlomljive volje, treba moralne čistosti in dobrega vedenja, treba močnih mišic in jakih grudi, treba bratskega duha in moške ljubezni, kar moč potrojuje v nezlomljivo zvezo, ki jo spaja.« (Tyrš: »Poziv na volitve« 1863.)

Trditev, da je bodočnost naša, ima opravičenost samo tedaj, ako jo utemeljuje delovna sedanjost. Kdor živi samo preteklosti, do tega sedanjost ne more imeti ozirov. Kdor ne izvršuje dolžnosti, ki jih ima vsakdo do sodobnosti, ta nima pravic do pridobitev, ki dozoravajo na živem drevesu aktivnega življenja. »Nobena, pa niti najsijajnejša preteklost, nego samo zdrava in delovna sedanjost jamči narodom bodočnost. Narodi gredo nazaj, ako ne gredo naprej, izumirajo znotraj, in vseobči tok dogodkov odstranjuje s pota samo ono, kar je že itak izrabljeno, kar nima v splošnem življenju več vrednosti.« (Tyrš: »Naša naloga, smer in cilj« 1871.)

Tyrševo Sokolstvo nas torej uči, da je minulosť samo učiteljica, ki nam ponuja knjigo resnice in dejstev, da spoznaš vrline in si jih prisvojiš, ako jih nimaš; da spoznaš napake in se jih iznebiš, ako jih imaš. »V svobodi in v disciplini, s tekmovanjem moči in z vzajemno ljubeznijo vseh bratov moramo skupno odgojiti pokolenje, polno življenjske sile in čilosti, ki ne bo samo močno, ampak bo tudi čvrste volje, ki se ne hvali samo s slavo svojih prednikov, nego je usposobljeno hoditi za njihovim zgledom.« (Tyršev govor na javni telovadbi Praškega Sokola v marcu 1865.)

Zgledi mož in značajev, ki jih je sprejela zgodovina v svoj objem, imajo za poedinca in za društvo pomen, če te zglede prevzame vsakdo vase in jih smatra

za vzpodbudno moč svojim dejanjem. Zgodovina ne bodi enaka studentu, ki se izgubi in usahne v puščavi; ona bodi narodu temelj, ki na njem zida svojo eksistenčno pravico: ona je narodu ponos in čast domovine — ponos, da jo dviga, čast, da jo brani!

Vzgajanje v tem zmislu je delo sokolske prosvete v sokolski telovadnici.

9.

In še tedaj, kadar se oglasi zahteva prirode, da odnehaj od dela, da se telo predaj odmoru, da se duh zagrne v kopreno miru in odpočitka — znači čas pokoja končno samo pridobivanje novih moči, ki teko v žile in mišice in se nabirajo v možganih in v duhu kakor dragocena vsebina v obnovljeno, očiščeno posodo. Potem se pa življenje in delo zagibljeta po starih zakonih k smotrom in v smereh Tyrševe ideje, toda s posveženo energijo in lahko tudi po novih, z znanstvenim raziskavanjem dognanih metodah.

Da, Tyrševo Sokolstvo je organizacija vseh narodovih moralnih vrlin in kreposti, vseh narodovih telesnih moči in spretnosti, ki predstavljajo najvišjo mero vseh dobrin zdravja vse nacije in vsega Slovanstva. Tyrševo Sokolstvo črpa svojo ustvarjajočo moč samo iz sebe, iz lastnih doživetij in spoznanj. Ono je živa tvorba hotenja in volje, je najvišji izraz organizacijske sile v narodu, ki mobilizira vso fizično, moralno in duševno moč vseh življenjskih dob, vseh poklicev in vseh plasti naroda. Tyrševo Sokolstvo usposablja vsa-

kega svojega pripadnika k vsaki žrtvi, ki je potrebna, da se pomore narodu do zmage njegovih idealov. Sokolska pozitivna tvornost gradi pota občega napredka, ker odstranja ovire, ki bi hotele narod zadrževati v duševnem, moralnem in fizičnem razvoju. Zakaj »mi smo prej nego drugi pozvani, da očuvamo narod pri tisti vsestranski čvrstosti, ki ne dopušča narodom, da bi izumrli, v oni trajni in čili moči, v onem telesnem, duševnem in moralnem zdravju, ki ne dovoljuje, da bi se pojavila kakšna pokvarjenost, kakšen zastoj, kako nazadnjaštvo, ta najhujši, da, naravnost ubojni zločin, ki se more storiti narodu.« (Tyrš: »Naša naloga, smer in cilj« 1871.)

V Sokolstvu torej ne sme biti zastajanja in zastaranja! Organizacija živih je samo živa reka živega življenja. Vsak pritok vanjo znači povišanje moči, pomenja priliv novega in svežega prirastka v tokove vsega živega in zdravega. »Ko čuvaš sebe, delaš, da tudi narod, ki si njega član, čuvaš pred propastjo.« (Tyrš: »Sokol« 1881.)

10.

Ko bogatiš samega sebe v trdi in neprekinjeni sokolski šoli, ko množiš zaklad lastnega in s tem narodovega telesnega in moralnega zdravja, ko hodiš po napornih potih svojega izpopolnjevanja, usposabljaš sebe in usposabljaš narod kot celoto, ki si njen del in član, za vsako tekmo s prijateljem in za vsako borbo z neprijateljem, ker ne poznaš ukaza v dobrem: Odnehaj

in ukloni se! — ampak poznaš samo ukaz: Napreduj in zmagaj! —

Vsak uspeh, ki ga poedinec ali društvo doseže na kateremkoli poprišču javnega dela in življenja, pripisujemo v dobro splošni narodovi blaginji. In narod po vsem tem, kar in kakršen je, kar zna, ima in vzmore, pridobiva na ugledu, imenu in avtoriteti, čim jače in izraziteje je izražena njegova življenjska odpornost in čim markantneje je oblikovan njegov značaj.

Gustav le Bon, ki ga navaja ta spis na svojem čelu, pravi v znamenitem svojem delu »Psihologični zakoni razvoja narodov«: »Ne slučaj, niti zunanje okolnosti, niti predvsem politične inštitucije ne igrajo glavne vloge v zgodovini narodov. Njihovo usodo določa predvsem njihov značaj.«

11.

In če vse to premislimo in pretehtamo: kako nam je v takem edino pravilnem, ker objektivnem presojanju bistva Tyrševega Sokolstva žal vsakega, ki nebrižno, leno in celo sovražno stoji daleč ob strani!

Kdo ve, kakšne strasti mu izpodjedajo korenine zdravja in kakšne odurne, tuje in strupene moči mu kale vedrost duha in uklepajo v mrak njegovo svobodno presojanje in odločanje! In če je ta mržnjež, odtujenec in strastnež še mlad — ali ne ve, da je življenje pred njim? In ali ne ve, kaj hoče to življenje: hoče li sovraštva in besed, ali hoče ljubezni in dejanj? In hoče li dc movina rodoljubja, ki se pojavlja v kriku in vrišču

in maski, ali pa hoče rodoljubja delovnih rok, ki jim delo vodi morala in jih telesno zdravje usposablja za pionirje narodovega napredka v stalni svobodi?

V Tyrševem Sokolstvu je nacionalnega in kulturnega dela dovolj za vsakega, ki hoče svoje moči in svojo voljo uporabljati v korist nacionalne kulture svojega naroda. Vsak lahko dobi tukaj tako obširno področje svojega udejstvovanja, da se more v njem ves in popolnoma izživljati. In ker je Tyrševo Sokolstvo slovansko, nimamo Slovani izven tega Sokolstva ničesar, kar bi nas družilo in spajalo v eni misli in v enem stremljenju. Vse drugo, kar stoji izven Sokolstva, nam je tuje, nasiljeno in gojeno iz neumevanja, a tudi iz bolehave modernosti, ki preti dušo naroda pomehkužiti in odtujiti samo sebi.

»Tukaj ne more ostati ogromni del občinstva kot običajni gledalec; mi nismo samo zato, da nas drugi gledajo in odobravajo naše težnje, tukaj mora sčasoma vse občinstvo stopiti na poprišče in se na njem krepiti gotovo število let.« (Tyrš: »Naša naloga, smer in cilj« 1871.)

12.

In sedaj: »Govorimo manj, jadikujmo manj, delajmo manj štafaže, kažimo se in zbirajmo v množtvu ali nemnožtvu, čeprav tuintam tudi nekoliko manj, a uveljavljajmo se bolj, razmišljajmo o lastni svoji nalogi, krepimo se!« (Tyrš: »O vzrokih upadanja in o sredstvih oživljanja sokolskih edinic« 1881.)

Krepimo se!

Tyrševo Sokolstvo raste iz širokega temelja nacionalizma in demokracije, a nacionalizem in demokracija sta vir bratstva, ki družijo vse pripadnike naše organizacije v zmislu sokolske enakosti v eno veliko sokolsko rodovino. »Bratstvo ne obstoja v tem, da se pregledajo napake, nego da se nanje opozori na bratski način.« (Tyrš: »O namenu združevanja in o pogojih njegovega napredka« 1871.)

In zato, da bi bil v bratstvu in enakosti vsak poedinec v enaki meri udeležen na uspehih sokolske vzgoje, ki ima do njih pravico tedaj, ako izpolnjuje dolžnosti, uči Tyrš v zgoraj navedenem spisu »O vzrokih upadanja in o sredstvih oživljanja sokolskih edinic«: »Vežbati in krepiti telo, sebe in druge odgajati za izvrstne in veljavne člane naroda, to je naloga vsakdanjega dela, ki ga mora vsakdo sam zase neprestano izvrševati, ki ga noben poedinec za drugega, nobena edinica za drugo ne more izvršiti. S tem, da se drugi vadi, se ne boš ti nikoli okreпил. Delaj v krogu bratov, toda delaj v resnici sam, odgoji samega sebe do telesne in moralne dovršenosti, do železne jakosti mišic in volje, odgoji — kolikor najbolj moreš — svoje društvo za pravi, temeljiti in s tem obenem resnično domoljubni posel — v tem leži poroštvo rešitve, prav tako kakor leži v tem, ako se tako ne godi, najgloblja kal propasti.«

A ker Sokolstvo ne sadi semen propasti, se stotisoče sokolskih rok giblje brez prestanka v delu za skupne pridobitve in stotisoče sokolskih src brez nehanja utriplje za moč in povečanje domovine.

V tem je bistvo in jedro bratstva in enakosti v Tyrševem Sokolstvu.

13.

A tudi ta ideal je nedosežno daleč od nas brez vztrajnosti, kakor nam nikoli popolnoma ne dozori nobeden plod lastnega in skupnega prizadevanja, če nas oplašči napor, preden ne pridemo do cilja, kamor smo se namenili. Brez vztrajnosti ni sokolskega življenja.

»Orožje moremo lahko kupiti, narod se more v kratkem času prilično izvežbati, se more tudi navdušiti, toda telesnih borbenih svojstev mu ne moremo dodati na hitro roko, tukaj more roditi odločne uspehe samo dolgoletno delo.« (Tyrš: »Koliko telovadba koristi narodni brambi« 1871.)

14.

Kdor služi tendencam in nameram skupin ali udruženj, ki so se postavile izven okvira doslednega nacionalizma in nepotvorjene demokracije, ta samemu sebi zapira pot v sokolsko organizacijo, ki more svoje naloge — dovolj jasno že označene v tem spisu — izvrševati le v čistem ozračju svobode. Iz tega razloga je Tyrševemu Sokolstvu poleg bratstva in enakosti geslo tudi svoboda. Samo v njej se širi duševno obzorje pcedinca, samo v njej je dana možnost smotrenega razvoja in zmiselnega napredovanja. Sokolska ideja je kot revolucionarna sila preobrazila in iz klešč pasivnosti in obupavanja iztrgala narodovo miselnost in

njegovo čuvstvanje ter ga po poti evolucije dovedla do samostojnega mišljenja, do sotrudištva na vseh javnih poslih, do samozavesti in do odgovornosti v delu, ki ga opravlja vsak. V tem sokolskem delu ima vsak zakaj svoj zato. Zakaj in zato pa utihneta takoj, čim ugasne svoboda.

»A v sokolskih dvorinah ne bo vsak vežbal samo moči rok, on bo tukaj v krogu plemenitih mladeničev in pogumnih mož krepil duha in misel k domorodnim delom, on bo v tem krogu dozoreval v krasen in čvrst značaj, on odide iz sokolskih dvoran kot cel mož.« (Tyrš: »Sokol« 1881.)

Proti takemu uživanju in uporabljanju svobode ni na vsem kulturnem svetu niti v knjigah zapisanega, niti po ustnem sporočilu znanega zakona. Svobodno snovanje narodove duševnosti je dopustno že po zapovedi svobodne volje, ki ji nobeden izobražen človek ne nasprotuje, ker je svobodna volja utrinek večnega življenja. Brez nje bi bila praznina v naši duševnosti. Dviganje iz nezavesti v zavest, iz odvisnosti v neodvisnost, iz siromaštva v blaginjo, iz nerazsodnosti v razsodnost, iz ponižanja v enakopravnost, iz sužnosti v samostalnost je prvredno kulturno delo, je dolžnost vseh, ki se ukvarjajo z vzgojo. In vsi, ki hočejo narodu dobro in ki sami zase cenijo svobodo, ne morejo biti iz stvarnih razlogov protivniki sokolske vzgoje, ker se v sokolskem duhu vzgojevan narod odmika vsakemu vplivu, ki nam je po svojem bistvu in po svojih namenih tuj in sovražen.

In tudi cerkev — da o političnih organizacijah ne govorimo — ki po svojem bistvu in po svojih namenih narodu ni tuja in sovražna, nima v Tyrševem Sokolstvu nasprotnika ali celo sovražnika. Kdor hoče svobodo zase, je nikomur ne sme odrekati! (Sveto Pismo: »Mir vam bodi!« — »Ljubite se med seboj!« — »Dejanja brez ljubezni so mrtva!« — »Ne sodite, da ne boste sojeni!« — »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!«)

15.

Sokolstvo ni verska ali cerkvena organizacija in ne rešuje verskih ali cerkvenih vprašanj. V Sokolstvu so včlanjeni pripadniki vseh ver in cerkvá. Že iz tega razloga — brez ozira na zgoraj označeno geslo sokolske svobode — vlada med nami v tem pogledu največja strpljivost. Ne moremo navesti števila — ker je preveliko — tistih bratov in sester, ki točno izvršujejo zapovedi in dolžnosti svoje vere in cerkve. Nihče jim tega ne očita, nihče jih od tega ne odvrača. Kdor je sveto lice Boga vžgal v svojo dušo, tamkaj mu Bog vekomaj živi in nobena moč mu ga ne iztrga iz tega svetišča. Ako pa Boga v duši ni, za njega sploh ni Boga, čeprav ga nosi na jeziku. Že vsak poizkus zrušiti božji hram bi bil krut pregrešek na svobodi in bila bi sirova žalitev vzvišenosti in nedotakljivosti duševne tajnosti in svetosti.

Tudi Sokolstvo pozna Kristov nauk, da njegovo kraljestvo ni od tega sveta, in Kristovo zapoved, da dajmo cesarju, kar je cesarjevega, a Bogu, kar je bož-

jega. In to, kar je Krist učil, mora biti sveto tudi njim, ki so učenci Gospodovi in propovedniki nauka o božji ljubezni. Mislimo pa, da niti danes nihče ne mara svetohlinecev, farizejev in kramarjev, ki jih je že Sin božji z bičem izganjal iz templja.

Še v njem, ki je — kakor pravimo — pokvarjen do dna, je kjerkoli v globini duše skrita skromna iskrice dobrega. In do te iskricice hočemo: dobro hočemo v človeku, na to kažemo, to naglašamo, to razvnamo, to krepimo in dvigamo, da to dobro raste in se veča bolj in bolj kakor jutranja zora, ki trga mrakove, dokler ne oblije zemlje solnčni sijaj. — Ne proklinjaj, kjer moreš blagoslavljati, ne ruši, kjer moreš graditi! Ne kaži samo na slabe strani, ne povečavaj samo napak in pregreškov, ne ubijaj človeka v človeku, da ga ne pahneš v zakrknjenost, v obup in propast!

Nikakor nečemo reči s tem, da smo Sokoli brez napak in pogršk — ne! Saj tudi pravičnik pade sedemkrat na dan. In tudi Tyrš pravi: »Nihče ni popolnoma brez napak in pogršk, ne sme biti torej nihče užaljen zaradi tega, ako se mu sploh kaj očita; toda kdor se sam rad sklicuje na bratstvo, naj dela isto na bratski način... Ne podkapajmo sebi lastnih tal; nismo krti, temveč smo Sokoli!« (»Sokol« 1874.)

Že v davnini je bilo znano načelo: Zcb za zob! — A vprašajmo se, ali se naj tega načela drži tudi kultura in civilizacija? Ali pomenja več in stoji moralno višje ljubezen od sovraštva, maščevanje od odpuščanja, dobro delo zaradi dobrega in ne zaradi plačila in zametanje

slabega zaradi tega, ker je slabo in ne zaradi kazni in iz strahu pred njo? V sokolskem bratstvu imaš odgovor! V sokolski moralni vzgoji imaš zanesljivo poročstvo prevladovanja dobrega nad slabim in plemenitega nad sirovim; imaš zagotovilo zmage ideje in idealov nad golo materijo, ki jo duh napaja z lepoto in jo oblikuje v posodo vrlin in kreposti.

Bog groma in bliska, groze, strahu in kazni je obenem Bog ljubezni in dobrote — prej to, nego ono. In vse, kar je lepote, dobrote, kreposti in čednosti v poedincu, vse to bogastvo je zato, da se prenese na celoto, na narod, da se ovenča lepota domovine — ta naš zunanji, vidni svet — s povečano lepoto notranjega sveta, ki ga narod nosi v svojih dušah in ki ga naše sokolsko vzgojno delo utrja, ustalja in povečava.

S takim vzgojnim delom je Sokolstvo rešilo že na tisoče duš, nasprotno pa se je marsikdo ločil od nas, ker mu je bilo pretežko živeti po sokolski morali in ker mu je svet izven nas bližji in po svoji razbrzdanosti, po svojih nasladah in udobnostih vabljivejši od discipline in strogosti v sokolski telovadnici. Pa to je vihar življenja, ki lahko iztrga človeka iz najvarnejšega zavetja. Celo v malem številu apostolov je bil eden izdajalec.

Tyrš sam pravi: »Četudi smatramo za pravico, še več, za dolžnost vsakega člana, da pristopi k radikalni ali konservativni stranki, da se brezpogojno izjavi za katolicizem ali protestantizem ali — ako ni eden ni drugi popolnoma ne odgovarja njegovemu uverenju —

da častno izstopi iz vsake cerkvene zveze, zato vendar ne mislimo, da naj naša društva v tem ali onem pravcu na katerikoli način demonstrirajo, ravno nasprotno: v dobi, ki — po našem mišljenju — skoro dospe, se morajo čuvati vsega, kar bi se moglo glasiti kot neposredna izjava v tem ali onem pogledu. Naša stvar ni za stranke, nego je za ves narod... (»O namenu združevanja in o pogojih njegovega napredka« 1871.)

O razmerju med Sokolstvom in vero se je tudi jugoslovensko Sokolstvo izjavilo oficialno. (Glej »Pota in cilji« str. 21!)

16.

V Tyrševem Sokolstvu je svoboda ona moč, ki oploja vsako sokolsko srce s krepostmi, katere se pretakajo med nami v treh strujah in se zopet stekajo v eno celino: v značaj naroda. Lepota, resnica in pravica so te kreposti. V Tyrševem Sokolstvu je harmonija, istodobnost in skladnost naših teženj po moralnem in fizičnem napredovanju. Moralno napredovanje ustvarja bogastvo našega notranjega sveta, ki mu daje vidnega izraza oblika, gibanje in kretanje zdravega telesa, a od fizičnega napredovanja prejema naša duševnost pogum, samozavest, odločnost, vedrost in zmiselnost za uživanje plodov znanosti in umetnosti. (Glej »Pota in cilji« str. 29.!) V teh krepostih in vrlinah se oblikujejo neizbrisne poteze značajnosti in se kuje blesteč in neprodiren ščit nacionalne in državljanske svobode. V tem je lepota, a od tega ščita se odbija luč resnice, ki bodi vsakemu Sokolu borba zanjo nujna potreba, kadar vidi,

da jo kdorkoli tepta ali potvarja. Od tega ščita se utrinja iskra pravice, ki ne bodi nikomur zanjo nobena žrtev prevelika. Iz borbe za pravico so se porodila najodličnejša dela v zgodovini vseh narodov in vekov.

»Samo tisti, ki ustvarja iz globočin svojega duha, samo tisti, ki je dodal nov obol v zakladnico človeštva, ki je prinesel in postavil nov kip, delo lastnih rok in lastnega duha, v Panteon človeštva: samo tisti dobi venec in palmovo vejico na olimpijadi človeštva, samo njemu padejo trdnjave pred zmagovitim pohodom, samo njegovo ime ugleda slavno Altis, na veke vrezano v kovinaste stebre, samo njemu bo v družabnem hramu priznan in postavljen spomenik nesmrtni slave!« (Tyrš: »Jaroslav Čermák« 1878.)

17.

Poglejte svet, ki živi izven našega kroga! Ali ne vidite, kako ga bičajo strasti in kako mnogoteremu naslade in orgije zastrupljajo mozeg! A po teh izjemah naj nihče ne sodi bistva in jedra našega naroda, ker bolniki niso predstavniki zdravja in energij življenja! Tudi ti naj pridejo med nas, da se izlečijo, zakaj v zatohlosti in v mehkužnosti ne zdravimo uničujočih bolezni! Treba nam je v Sokolstvu koncentracije vseh moči v okrepitev in za radosten polet nacionalnega življenja!

Krepimo se! Krepimo se v sokolskih telovadnicah!

»Bratje! Sokolska misel ne obstoja v sami vežbi telesa, le v samem pridobivanju spretnosti v različnih panogah telovadbe, temveč obenem v vežbi in jačanju

duha v vseh patriotskih krepostih in činih. Sokol naj nima samo silne pesti in jeklenih grudi, on mora biti obenem mož, poln iskrenega požrtvovalnega patriotskega prepričanja, mora biti mož čvrst kot granit in čist kot kristal, mora biti do svojih bratov — a to mu je vsak Čeh — odkritosrčen in ljubeč — skratka: mora biti ne samo na telovadnem torišču, temveč tudi v državljanskem delu, v tem področju domovinskega udejstvovanja, ki se mu je posvetil, pravi Sokol!« (Tyrš: »Sokol« 1881.)

Krepimo se! Krepimo se v tem duhu Tyrševega Sokolstva!

18.

»Mnogo napak pa je ležalo in leži tudi v nas samih. Tem slabše, pravijo, komur je vseč navajeno jadikovanje. Tem bolje, pravimo mi. Zakaj izboljšanje in odstranitev (napak) sta odvisni od nas samih.« (Tyrš: »Sokolski arhiv« II, str. 77.)

V narodu ni treba zgornjih in spodnjih plasti — recimo — zgornjih desetisočev in spodnjih milijonov. »Zgornji« so se ustvarili sami, ker so podlegli tujim vplivom vzgoje in mode, da jim je občevanje s široko množico naroda neprijetno in odvratno. Odtrgali so se od naroda, pozabivši, da v demokratičnem narodu ne more igrati odločujoče, nacionalno-vodeče vloge denarno ali naslovno plemstvo. Kjer se ščeperi mogočnost, domišljavost in nadutost, tam bi moralo biti srce, čuvstvo in nacionalno mišljenje. Približanje k nam ni ponižanje osebne vzvišenosti, temveč je predaja samega

sebe iz ozkega kroga izvoljencev v najširšo službo naroda.

Tyrševo Sokolstvo nas ne vzgaja zato, da bi narodu vladali ali ga celo prezirali in izkoriščali; v tem Sokolstvu se vzgajamo, da bomo umevali narod v vseh njegovih radostih in težavah, da mu bomo služili, mu pomagali in z njim živeli eno in isto življenje. Ne od naroda in izven njega, temveč k narodu in v njegovo globino drže naša pota!

Vsakemu inteligentu, ki se ponaša s svojo razumnostjo in izobrazbo, ki pa odreka narodu pomoč v katerikoli obliki, odrekamo eksistenčno pravo!

Tyrš nam veleva: »Bratje, najprej izdatno prispevajmo k junaštvu in k življenjski sili vsega naroda, katerega prvi sinovi hočemo biti. Vzvišena in mogočna sila je vznesen cilj, h kateremu je naravnost usmerjena resnična krepitev telesa in volje. Bodi to nova vzpodbuda in najvišja posvetitev vsega našega sokolskega prizadevanja!« (»Sokolski arhiv« II, str. 77.)

Krepimo se! Krepimo se v tem krasnem duhu Tyrševga Sokolstva! Krepimo se v sokolskih telovadnicah!

19.

»Spodnje« so ustvarile nezdrave razmere moralnega in materialnega značaja, ki jih je rodilo nepoznanje, nepojmovanje in preziranje načela humanitete, načela socialne pravičnosti. Ako bi vsa javna družba s svojim delom, s svojimi sredstvi in zmožnostmi stala na sokol-

skih principih bratstva, enakosti in svobode, bi vse naše javno življenje vodilo, uravnavalo in spravljal v sklad z dostojanstvom človečanstva načelo socialne pravičnosti, ki je velika, plemenita in pravična zaveznica kulturnega in civiliziranega človeka. In resnično: to načelo prešinja »spodnje«, prešinja mišljenje in čuvstvovanje vsakega pravega Sokola. In naša vzgojna naloga stremi za tem, da si to načelo prisvoji ves narod brez izjeme, potem bo usoda naroda in domovine stala v trdnih tečajih in se bo obračala v smeri stalnega in zdravega napredka!

»Spodnji« pa se množe tudi sami iz osebe, ker jih pogreza v vedno mračnejše globeli življenja črn obup, zastrupljajoče razmišljanje o žalostni usodi in vsako voljo ubijajoče razglabljanje o bednem položaju. Okna in vrata zapirajo in zagrinjajo z mučnimi mislimi, da ne more do njih ni solnčni žarek, ni osvežujoč vzduh. Neprestano vrtajo in grebejo po lastnih bolečinah, da so rane vedno odprte in da je bolečina vedno večja. Zavest ponižanja in zapostavljanja neprestano gloje v dušah in srcih, da se množi in raste nesreča do katastrofalne višine. Ti ubogi ljudje pozabljajo, da so ljudje, toda mi Sokoli ne smemo pozabiti, da so tudi ti ljudje naši bratje in naše sestre! Med bedne, užaljene, zapostavljane in izkoriščane mora naša sokolska pot! Potem vstane tudi iz razvalin človeške družbe novo življenje, ki bo v luči sokolskih vrlin in kreposti toliko lepše, kolikor globlje je bilo pogreznjeno v nižine. (Glej »Pota in cilji«, str. 32.)

»Pozabiti na sebe, kadar je to potrebno, priteči prijatelju na pomoč in svojo voljo dobrovoljno in moško podrediti celoti, ki ji moramo služiti — to so bližnja in sorodna svojstva. Na njih počiva edinstvo delovanja, ki brez njega nobeno društvo ne more doseči uspešnih plodov; iz njih izhaja red in disciplina v višjem in lepšem zmislu te besede!« (Tyrš: »Koliko telovadba koristi narodni brambi« 1871.)

Krepimo se! Krepimo se v tem krasnem in vzvišenem duhu Tyrševega Sokolstva! Krepimo se v sokolskih telovadnicah!

20.

Dr. T. G. Masaryk (dne 5. julija 1926): »Tyrš je z naravnost genialnim in umetniškim činom harmonično spojil antični ideal krasote in blaginje z našim narodnim programom, izrazujočim sintezo plemenitega Čestva s čistim človečanstvom. Tyrš je ustvaril sokolsko občino in ji zasejal to moč in močatost, ki se enako ogiblje sirovosti in nasilnosti kakor sentimentalnosti slabotnega bratimčenja; veliki vzori naše slavne minulosti, Žižka in njegova nezlomljiva hrabrost v obrambi pravice in naroda ter Chelčickega nekompromisni pacifizem, sta dobila v sokolski ideji harmonični izraz... Ko pregledujem te množice Sokolov in Sokolic, mladih in starih, se znova in znova prepričujem, da mora vsako množico obvladati in voditi ideja, ki jo umevajo in izpovedujejo poedinci, vodeči množico, a poleg tega ji služeči. V tem zmislu je Sokolstvo in njegova ideja živ vzor in pouk narodu in republiki.« (Věstník Sokolský 1926, str. 517.)

Tyrševo Sokolstvo je življenje — življenje je to, ki ima vsebino, namen in smoter. To življenje pozna globino, pozna višavo, pozna velika obzorja, toda praznine in brezdelja ne pozna. Tyrševi Sokoli hočemo živeti v resnobi in delu, hočemo biti vztrajni in zvesti povsod, kjer nas potrebuje čast in korist domovine. Samozatajevanje, odločnost, močatost, žrtvovanje! Tako vihrajo naše zastave! Vihrajo na čelu vseh, na srečo vsem!

Krepimo se!

Za visokimi cilji težimo, za visokimi cilji hrepnimo. Da bi vsak od nas mogel ponoviti znamenite besede velikega Čeha Jana Amosa Komenskega: »Hvala večnemu Bogu, da sem ostal človek hrepenenja do zadnjih dni!« — To je naša želja, to je težnja in najvišji cilj Tyrševega Sokolstva.

In kakor je dr. Miroslav Tyrš govoril dne 18. julija 1869. na Olšanskem pokopališču v Pragi ob odkritju nagrobnega spomenika »bratu in očetu« Jindřihu Fügnerju, tako hočemo mi Tyršu, tvorcu Sokolstva, povzeti besedo:

»Tako nam prorokuješ iz tega leska višje bitnosti: Samo čvrsto v roki pravice ostri meč, samo junaško dalje, ti narod junaški! Kakor je pravica s teboj, tako je s teboj zmaga!«

